

nějším rozboru postojů Lužických se Dannenberg zabývá vztahem mezi králem a hornolužickými stavy, které i přes formální přijetí Jiříka po chebských úmluvách zůstaly problematické až do královny smrti. Samotný vliv chebských úmluv na změnu vztahu k novému panovníkovi však hodnotí autor skepticky. Přezívající latentní konflikt ale výrazně přispěl k vnitřní konsolidaci Horní Lužice v čele s hornolužickým Šestiměstím.

František Kubů se zaměřil na vztah města Chebu k novému panovníkovi, zejména pak na otázku, jakou roli hrálo Chebsko v životě a vládě Jiřího z Poděbrad. Užší styky jsou datovány již k roku 1452 a Cheb se udržel na straně poděbradské až do roku 1470. Dobré vztahy připisuje autor zejména působení řady chebských měšťanů ve službách panovníka (Jošt z Einsiedelu, Paul Ruchusch, Otto ze Sparnecka ad.). „Stabilní a solidní“ kontakty dokládá autor rovněž dochovanými písemnostmi chebského městského archivu, které z let 1450–1469 obsahují 5 listin a 103 dopisů věnovaných věcnému řešení běžných záležitostí.

Následující oddíl *Chebské setkání panovníků jako logistická výzva a dvorní slavnost* obsahuje pouze dva příspěvky, které však zajímavým způsobem přistupují k symbolické rovině setkání a následné podzimní svatby. Uwe Schirmer se zaměřuje zejména na popis průběhu sňatku s důrazem na detaily symbolických rolí aktérů (král, knížata, dvory, města) během jednotlivých částí slavnostního aktu (výjezd do města, hostina, turnaj). Pro srovnání doplňuje autor k chebské ceremonii paralely z dalších knížecích svateb 15. století (1446, 1496, 1500). Vhodný pendant k Schirmerovu textu vytváří článek Hany Knetlové, jež se detailně zabývá vlastními přípravami města Chebu na obě královské návštěvy z pohledu městských výdajů.

Dvě případové studie odkazující na následný vývoj jsou zařazeny do oddílu *Po Chebu 1459: následky a vývoj*. Sven Rabeler se věnuje duchovním postojům nové saské vévodkyně, dcery Jiříka Zdeny. Na základě studia dopisů adresovaných jejímu synovi Jiřímu Saskému autor shledává, že Zdenina zbožnost byla zaměřena na praktický život. Zda se však v tomto případě mohlo jednat o přenos vlivů českého utrakvismu, je dle autora nejsporné. Exkurz do fáze raně novověkých česko-saských vztahů předložil Christian Winter, jenž přiblížil dohody mezi vévodou Mořicem a králem Ferdinandem I. Studie obsahuje i ediční přílohu s návrhem a finálním zněním dědičného vyrovnání z let 1544/1546. Toto ujednání sice nedosahuje významu událostí roku 1459, představuje však zajímavou paralelu.

Závěrečné čtyři příspěvky jsou zaměřeny na téma *Kulturní transfer a kulturní krajina mezi Saskem a Čechami*. V případě tohoto bloku se nedá hovořit o pevné tematické souvislosti s událostmi roku 1459, jde spíše o doklad sepětí obou regionů Českého království a Saska, které bylo zmiňovanými diplomatickými událostmi ovlivněno, nikoliv však vytvořeno. Petr Hlaváček se na příkladu přijetí původně jihoněmeckého kultu sv. Čtrnácti pomocníků v Kadani zamýšlí nad pohnutkami, které vedly rod Vizthumů k založení kaple s patrocinium typickým pro jinou kulturní oblast. Poslední tři příspěvky sborníku pojednávají o obecných kulturních souvislostech na příkladech tří témat z oblasti architektury, sochařství a malířství (Matthias Donath, *Stavby bez hranic. Přenos architektury mezi Saskem a Čechami v 15. a 16. století*; Michaela Ottová, *Na počátku tradice. K organizaci sochařských dílen v poslední třetině 15. století v Chebu*; Magdalena Hamsíková, *Lucas Cranach st. a jeho význam pro malířství 16. století v Čechách*).

Ačkoli publikace není monografickým zpracováním politicky a kulturně významných událostí spojených s jednáními v Chebu roku 1459, dosahuje výběrem a kvalitou příspěvků úctyhodného tematického pokrytí různých aspektů památného roku, za jehož důstojné připomenutí náleží organizátorům setkání zasloužené uznání. Celkové pozitivní vyznění práce mírně umenšuje pouze slabší zastoupení příspěvků českých badatelů. Přesto je sborník nezbytnou pomůckou pro další studium česko-saských vztahů od poloviny 15. století až do poloviny století následujícího.

MICHAL NOVOTNÝ

Richárd HORVÁTH, *Itineraria regis Matthiae Corvini et reginae Beatricis de Aragonia (1458–[1476]–1490)*, História, MTA Történettudományi Intézet, Budapest 2011

181 s., ISBN 978-963-9627-390

Zpracování panovníckých itinerářů, na jejichž význam upozorňuje z českých historiků soustavně Ivan Hlaváček, patří v maďarské historiografii k tradičním tématům. Lze upozornit na Pála Engela, jenž mezi jinými zpracoval itineráře Karla Roberta, Zikmunda Lucemburského či Jana Hunyadiho, ze současných maďarských historiků pak Norberta C. Tótha, který zikmundovský itinerář dokončil, nebo Richárda Horvátha. Ten je i autorem anotované práce, jež předkládá

itineráře uherského a českého krále Matyáše Korvína a jeho manželky Beatrix Aragonské.

Hlavní částí knihy je přirozeně vlastní itinerář panovníka, předchází mu ovšem padesátistránkový úvod, v němž se Horváth vypořádává s problematikou zpracovávání itinerářů. V první části připomíná autor dřívější bádání – panovníké itineráře v zahraničí, itineráře pro uherské středověké dějiny a starší bádání o pohybu krále Matyáše. Tomu se historici věnovali především v souvislosti s jeho zahraniční politikou (Jörg Hoensch, Karl Nehring) a s listinnou produkcí jeho kanceláře (András Kubinyi). Právě fungování kanceláře a vydávání listin u dvora Matyáše Korvína je věnována další část úvodu. Autor má totiž k dispozici velké množství listin a listů vydaných jménem Matyáše (zhruba 15 000 kusů), ne všechny tyto listy a listiny jsou ale využitelné pro vlastní itinerář.

Při sestavování itineráře Horváth postupoval velice obezřetně. Kostru jeho práce tvoří listiny, které jsou podepsány samotným panovníkem *manu propria*. Tyto listiny, i když je jich pouze 86, jsou rovnoměrně rozloženy ve více než 32 letech Matyášovy vlády, a formují tak záchytné body, kdy je místo panovníkova pobytu více méně jasné. Pro rozlišení významu dalších listin je důležité použití pečeti; zde vychází autor především z klasické studie Bernáta Lajose Kumorovitzze z roku 1932 a doplňuje ji novějšími bádáním sumarizovaným v katalogu matyášovské výstavy v Budapeštském historickém muzeu v roce 2008. Matyáš Korvín kontrolu stavů překonával mimo jiné i zaváděním většího počtu drobných, menších a „méně významných“ pečeti, jejichž použití se mohlo více shodovat s vůlí panovníka. Proto je využití především pečetního prstenu častější právě v druhé polovině Matyášovy vlády a zvláště po roce 1471, kdy se jej nejvyšší představitel jeho kanceláře pokusil svrhnout. Dalšími takovými pečetěmi byly tři menší pečeti používané mezi lety 1468 a 1473. Nejvýznamnější pečeti království pak mají pro itinerář význam nejmenší.

K přehledu pečeti, který Horváth uvádí na s. 39–41, je možné dodat, že jsou známy otisky třetí malé pečeti (s uhersko-českým znakem) o více než rok starší, než se uvádí v příložené tabulce. Autorem uváděná pečeť má dataci 4. června 1472, znám je ale otisk z 19. března 1471 (SOKa Jihlava, Městská správa Jihlava, Listiny, inv. č. 190) i ještě dřívější, byť datačně problematičtější, na listině pro Plzeň (1. května 1469, viz Archiv města Plzně, Listiny, inv. č. 76). První typář uhersko-české sekretní pečeti byl používán déle, než je indikováno v tabulce, i když autor ale spoň zaznamenává Kumorovitzovu poznámku,

že pečeť mohla být používána i v průběhu roku 1485 (Horváth má poslední otisk 18. prosince 1484, existuje ale otisk z 8. července 1485, viz SOKa Olomouc, Archiv města Olomouce, Listiny, inv. č. 312).

Autor si je vědom i problematiky vztahu mezi zpracováním a vydáním listiny (*datum, actum*) a dalších kancelářských postupů (u nás jsem se pokusil pomocí této problematiky vysvětlit pozoruhodnou listinu vydanou Matyášem jako českým králem ještě dva dny před jeho zvolením v Olomouci), a proto se podrobně věnuje i kancelářským poznámkám na jednotlivých listinách. Tato teoretická příprava se pak zúročuje při vystavení samotného itineráře, v němž Horváth dokumentuje vždy první a poslední zmínku na určitém místě, zaznamenává diskusi vztahující se k jednotlivým místům pobytu či jednotlivým listinám a uvádí kancelářské poznámky i typy pečeti, jimiž jsou listiny opatřeny. Kromě listinných pramenů pak využívá rovněž narativních textů, jimiž jsou většinou zprávy různých vyslanců z Itálie či německých oblastí. Matyášovy pobyty v českých zemích jsou také podrobně zaznamenány (částečně i na základě poznámek autora této anotace).

Itinerář panovníka doplňuje svým rozsahem drobnější itinerář královny. Jeho sestavení je usnadněno soubornými edicemi textů k Beatrixin životu, ať už jde o klasickou práci Alberta Berzeviczyho z roku 1914, nebo novou edici jejich dopisů se sestrou Eleonorou a dalšími členy ferrarského dvora (roku 2010 vydala Enrica Guerra). I když důvody časového omezení obou itinerářů jsou zřejmé (v případě Matyáše 1458 až 1490, u Beatrix 1476–1490), zvláště pro činnost královny by bylo zajímavé rozšířit zkoumané období. Beatrix se titulovala uherskou a českou královnou již od léta roku 1475 ještě v Neapoli a její cesta do Uher je také podrobně zdokumentována. Rovněž její činnost po smrti prvního manžela je dosti důležitá, neboť ovlivňovala dění ve střední Evropě. Zemřela až v roce 1508 po svém návratu do Neapole.

Maďarské dějepisectví, které je i pro pozdní středověk velice bohaté na příručky usnadňující historikům jejich práci, získalo v knize Richárda Horvátha další nenahraditelný manuál. Podrobné anglické resumé pak zpřístupňuje výsledky výzkumu i nemaďarským historikům. Lze jen doufat, že tato kniha přispěje k dalšímu bádání o uherském a českém králi Matyáši Korvínovi v celém regionu a snad i k novému vydání jeho listin a listů.

ANTONÍN KALOUS